

EUHARISTIJA

Dr. Dominik Budrović OP

DOGMATSKO-PASTORALNI POGLED NA SV. MISU

Pohvalno je nastojanje olakšati vjernicima shvaćanje sv. Mise. No, možda nije rijetkost da se pri tome prešućuje ili ne ističe upravo ono što je sigurno dogma i bitno u sv. Misi. »Bitno je u Euharistiji to da je ona ponavljanje (réitération) Kristove otkupiteljske žrtve« (Pavao VI, citat navodim kasnije).

Ovim člankom želio bih doprinijeti potpunijem shvaćanju tog otajstva što se u Misi ostvaruje. Nastojat ću dati jedan opći i praktični dogmatsko-pastoralni prikaz sv. Mise na što jednostavniji način, iznoseći što o ovoj temi govori teologija, a u nekim stavkama i Crkveno učiteljstvo koje autentično tumači Božju objavu. Stoga će i citati biti vrlo rijetki.

U vezi s označenom temom iznosim pojam ili bit žrtve uopće, ali samo u strogo teološkom smislu; Kristvu žrtvu, posebno onu vrhunsku na križu i onu u Kristovom svećeničkom Činu na kraju Zadnje vazmene večere; žrtvu sv. Mise uspoređujući i povezujući je s jednom i drugom Kristovom žrtvom te pokazujući u kojem se času ili kojim se činom sv. Mise ostvaruje Misna žrtva; što zapravo znači podanašnjenje, ili točnije, ponazoćenje sada i ovdje jedine Kristove žrtve; na kraju nekoliko misli o što uspješnijem sudjelovanju u sv. Misi.

1. U koncelecijaciji je toliko Misa . . .

Započinjem tim pitanjem, jer je praktično i jer ga pred nešto više od šest godina (10. I. 1971.) postaviše neki vjernici jednom od naših vjerskih glasila. To glasilo nije dalo u svemu ispravan tumač sv. Mise, a konačni je odgovor bio neispravan: u koncelecijaciji je samo jedna Misa. Temeljno obrazloženje je bilo: zato »što je Misa podanašnjenje jedne jedine žrtve, što ju je Sin Božji kao čovjek prinio Ocu nebeskom na Kalvariji. . . Pravi veliki svećenik koji tu žrtvu čini jest sam uskrsnuli Isus Krist, a svećenik na zemlji samo je njegov poslužitelj koji mu omogućuje kako bi njegovo djelo moglo biti sada i ovdje vidljivo prisutno.«

Prihvativši bez daljnijega tumačenja spomenuto obrazloženje, da je u koncelecijaciji samo jedna Misa zato što je ona »podanašnjenje jedne je-

dine žrtve . . . i što tu žrtvu čini pravi veliki svećenik uskrsnuli Isus Krist« te pridavajući vidljivim svećenicima neku nedubinsku ulogu Kristova poslužitelja, logično bi slijedilo da se na čitavom svijetu, a ne samo u koncelebraciji, ostvaruje samo jedna Misa!

Odavna je teologija naučavala da je u koncelebraciji toliko Misa koliko je u njoj svećenika. Iako je na Zapadu koncelebracija bila rjeđe svetkovana, uvijek se je držalo npr. da svaki novozaređeni svećenik prinosi (recimo tako!) »svoju« Misu zajedno s biskupom posvetiteljem, te da je smio za nju primiti stipendij, iako ovo zadnje vjerojatno nitko nije prakticirao. Kada Crkva naučava da je *svaka Misa prava žrtva*, očit i neposredan je smisao da se u Crkvi ostvaruje više Misa. Crkvena je nauka da je u svakoj Misi Krist glavni, ali ne jedini, svećenik koji ostvaruje žrtvu sv. Mise. Istinito je da je Misa žrtva beskrajne moralne vrijednosti. Ali to što svaki svećenik u koncelebraciji smije imati svoju zasebnu nakanu i za nju primiti svoj stipendij, Crkva ne temelji na beskrajnoj moralnoj vrijednosti Mise nego samo dopušta svećeniku da za svaku svoju Misu smije primiti stipendij ili zadovoljiti svojoj dužnosti »ex iustitia«, ako se ne radi o više Misa u jednom danu. Još nešto: ako je u koncelebraciji samo jedna Misa i dosljedno samo jedna žrtva, ja u svjetlu teologije ne mogu shvatiti da bi se moglo preporučivati koncelebraciju, jer i najplemenitiji motivi, kojima bi se preporučivala koncelebracija, morali bi ustuknuti pred mišlju da se s njom umanjuje broj Misnih žrtava.

Toliko kao izravan odgovor onom vjerskom glasilu. Nastavljam izlaganjem čitave objektivne stvarnosti sv. Mise slijedeći red, postavljen na početku ovog članka, i time će, nadam se, biti bolje obrazložen već dani odgovor o koncelebraciji.

2. Što je žrtva?

Kršćanska dogma govori kao o pravoj žrtvi: o Kristovoj žrtvi na križu, o Kristovom svećeničkom Činu na kraju Zadnje vazmene večere i o sv. Misi. Zato treba najprije objasniti pojam i narav žrtve.

Iznijet ću pojam i narav žrtve samo u strogo teološkom smislu. U tom smislu žrtva je čin kreposti štovanja Boga (actus virtutis religionis, čin bogoštovlja). *Unutarnji i glavni dio* žrtve (naziva se »duša« žrtve) jest nakana volje izvršiti vanjsku žrtvu kao znak i odraz unutarnjeg prikazanja duše Bogu. Duša se žrtvom podvrgava Bogu kao Početku svoga opstojanja i kao Cilju svoga blaženstva (»sicut principio suae creationis et sicut finis suae beatificationis«, S, Th. 2, 2, q 85, a. 2). Time se čovjek priznaje duboko i svestrano ovisnim o Bogu. Zato se žrtva u pravom smislu prinosi samo Bogu. Ako je katkada prinosimo svecima, smisao je: žrtvujemo Bogu što je proslavio svece, a njih molimo da nas zagovaraju kod Boga pa da naša žrtva bude uspješno primljena od njega. Može se govoriti o vrstama žrtve: 1. *Poklonstvena* (sacrificium latreuticum seu adorationis) je kada njom jedino izrazujemo Božje vrhovno gospodstvo i

svoju svestranu ovisnost. 2. *Zahvalnica*, ako to isto hoćemo izraziti s obzirom na već primljena dobra. 3. *Prosna* (s. *impetratorium*), ako onu istu ovisnost hoćemo izraziti s obzirom na buduće darove što ih od Boga prosimo. 4. *Pomirnica* ili *naknadnica* (s. *propitiatorium-satisfactorium*), ako priznavajući Božje vrhovno gospodarstvo i svoju ovisnost prinosimo žrtvu s obzirom na uvrede Bogu nanesne i za svoje dugove (zaslužene kazne) grijesima napravljene.

Vanjski dio žrtve (naziva se »tijelo« žrtve). Čovjek je duhovno i tjelesno biće, stoga se njegova žrtva mora izvršiti i na vanjski, vidljivi način. Čovjek je, naime, tijelom i dušom svestrano i najdublje ovisan o Bogu. Osim toga, čovjeku je prirodno da svoje misli i osjećaje odrazi nekim osjetnim znakovima i kretnjama, i obratno: vanjski predmeti i osjetni pokreti dovode ga do unutarnjih duševnih i duhovnih doživljavanja. Stara je i uvijek na snazi ona filozofska: *nihil est in intellectu quin prius fuerit in sensu* — nema u razumu ideja (niti duševnih zbivanja) a da to nije imalo svoj početak u čovjekovoj osjetnosti.

Vanjski dio žrtve ili vanjska žrtva je svaki vidljivi dar koji se Bogu prinosi tako da on bude njemu na čast istrošen ili nekako izmijenjen, barem time što se blagoslivlja ili posvećuje. Sveti Toma to ovako obrazlaže: »Žrtva u strogom smislu je onda kada se u stvarima Bogu prineseni nešto događa, kao na primjer: kad se životinje Bogu prinesene ubijaju i kad izgore; kad se kruh blagosovi, razlomi i blaguje... Tà i sama riječ (latinski!) *sacrificium* (žrtva) to govori, jer *sacrificium* (sveto-učiniti) dolazi odatle što čovjek od tog dara čini nešto sveto« (S. Th. 2, 2, q 85, a. 3, ad 3).

Žrtva je npr.: svijeća, ulje, tamjan i slično što izgara Bogu na čast, kako je gore izneseno; kruh i hrana blagoslovom ili kakvim obredom Bogu u čast prinesena, a zatim blagovana kao nešto »sveto« (što posebno pripada Bogu) u znak izmirenja ili jedinstva s Bogom.

Žrtva kao takva ne traži nužno da je prinese neki za to posebno određen čovjek (svećenik). Ali kad se radi o žrtvi neke zajednice, tada dolikuje da je prinese osoba nekako društveno »časnija«, jer to prisutne potiče na veće poštivanje. Tako se je u povijesti obično događalo: žrtvu obitelji prinosio bi poglavar obitelji, žrtvu plemena prinosio bi poglavica plemena i slično. To je, rekao bih, i Bog ratificirao kad se radilo o žrtvama što ih je on bio naredio u Starom Zavjetu. U Novom Zavjetu, gdje se radi o Otkupiteljskoj žrtvi čitava čovječanstva, to je najočitiije odredio. Tu je vrhovni svećenik jedino Čovjek — Bog Isus Krist, čija je žrtva jedina, sama po sebi, Bogu ugodna i neizmjerne moralne vrijednosti i kao Poklonstvena i kao *Zahvalnica* i kao *Prosna* i kao *Pomirnica*. On ostaje za-uvijek Vrhovni svećenik, koji uvijek djeluje kao glavni posvetitelj i spasavatelj ljudi, ali je odredio da do svršetka svijeta bude uvijek njegovih vidljivih suradnika - svećenika, kojima on na određeni način daje od svoje svećeničke vlasti. Oni će, osobito po sakramentima, a nadalje obnavljajući

sakramentalno njegovu žrtvu, biti djelatnici plodova njegove čitave životne žrtve koja je postigla vrhunac na križu, a to su: milosti posvećenja i vođenje ljudi u vječno blaženstvo s Kristom.

Očito je, dakle, da je onaj unutrašnji dio ili elemenat žrtve najvažniji i da on daje svu moralnu vrijednost onom vanjskom elementu žrtve, barem žrtve u strogo teološkom smislu i za nas ljude, dok putujemo prema Nebu. To uvijek moramo imati pred očima dok govorimo o ovoj temi.

3. Krist vječni i glavni svećenik

Krist je glavni i vječni svećenik. To znači glavni i vječni sjedinitelj ljudi s Bogom. Latinska riječ *ponti-fex* to i etimološki jasno očituje: postavljač mosta, razumijeva se između ljudi i Boga. Taj »most« je bio srušen grijehom. Krist ga je uspostavio prinoseći žrtvu svoga čovječjega života. Time je dana otkupnina, pomirnica. Otuda je Krist Otkupitelj. Tom žrtvom neizmjerne vrijednosti zaslužio je bogatstvo milosti za ponovno posvećivanje ljudi, za njihovo božansko posinaštvo. Ne samo da ih je zaslužio, već je on i darivatelj tih milosti posvećenja ljudi, bilo da ih daje on sam izravno, služeći se svojim čovječtvom koje je trajno i osobno ujedinjeno s njegovim božanstvom, bilo da ih daje, ulijeva u duše, služeći se određenim ljudima i određenim sredstvima: svećenicima i sakramentima. Time je Krist glavni i vječni posvetitelj ljudi pa stoga i osloboditelj ropstva grijeha i duhovne smrti. Ima teologa i svećenika koji (gotovo) isključivo govore o Kristu kao osloboditelju, pa se ne ustručavaju mijenjati čak i Misne tekstove. Ne znaju, ili ignoriraju, da je dogmatski redosljed: Krist je svojom žrtvom temeljno otkupitelj, zatim posvetnim milostima posvetitelj i upravo po tome osloboditelj!

Budući da je Krist vječni svećenik, on je vječno živ i kao potpuni čovjek, a ne samo kao Bog. On je naime glavni i vječni svećenik kao Čovjek, koji je osobno, bitno ujedinjen s Bogom. Otuda izvire neizmjerena moralna vrijednost žrtve njegova ljudskog života. Tu je izvor beskrajnosti Kristovih zasluga milosti, snaga posvećivanja ljudi, a time i njihova privođenja u vječnu sreću s Bogom.

Budući da je Krist svećenik, onda se nekako »a priori« može zaključiti da on u religiji, koju je osnovao, treba na neki način vječito prinosititi žrtvu, jer je prinošenje žrtve glavni čin kreposti bogoštovlja (*virtutis religionis*). No, način prinošenja te žrtve mora odgovarati naravi i stanju ljudi, a oni su tjelesno-duhovna bića koja su još na putovanju prema vječnoj domovini. Ta žrtva, dakle, mora imati i svoju »dušu« i svoje »tijelo«. O žrtvi u nebu nećemo ovdje govoriti. No, »duša« žrtve sigurno će biti i u nebu, jer će i ondje ostati, i to usavršene, sve kreposti (osim vjere i ufanja). Krepost bogoštovlja nadasve, jer je ona, poslije ljubavi, najodličnija krepost.

4. Kristova žrtva na križu

Da je Krist na križu prinio pravu žrtvu, to je u svjetlu vjere lako uočiti, jer su vanjski elementi žrtve — Kristova fizički prolivena krv i fizička smrt — i te kako očiti.

Unutarnji elemenat Isusove žrtve na križu, kojim je on prinio tu žrtvu nebeskom Ocu, Krist nam jasno očituje riječima: »Dovršeno je!« (Iv 19,30) te riječima koje je izrekao jakim glasom neposredno prije nego što je izdahnuo: »Oče, u ruke tvoje predajem duh svoj!« (Lk 23, 46; usp. Mt 27, 50; Mk 15, 37). Premda su mučenja koja su Židovi nanijeli Isusu bila dovoljna da mu prouzroče smrt, ipak je Isusova duša konačno napustila tijelo njegovom voljom. To sv. Toma opširno tumači u S. th. III, q 47, a 1, c i ad 2. Navodim samo zadnji period od ad 2: »Kao što je njegovom voljom tjelesna narav uzdržana u svojoj snazi (vigore) do zadnjeg časa (*jakim glasom: oče, u ruke tvoje... i izdahnu*); tako je, kad je htio, njegova narav podlegla nanesejoj mucij.« Krist je, dakle, u potpunom smislu svojevoljno prinio žrtvu svoga čovječjeg života: »Zato me Otac ljubi, jer ja dajem svoj život da ga ponovno uzmem. Nitko mi ga ne može oduzeti, nego ga ja sam od sebe dajem. Imam vlast dati ga, imam vlast opet ga uzeti. Takvu sam odredbu primio od svog Oca« (Iv 10, 17—18).

Te je riječi Isus upravio Židovima još za svoga javnog djelovanja kad je sebe nazvao dobrim pastirrom, koji daje svoj život za svoje ovce. Spomenute Isusove riječi snažno osvjetljaju one zadnje na križu: »Oče, u ruke tvoje predajem duh svoj!« U najsavršenijoj ljubavi i predanosti Ocu svojom voljom polaže svoj život. Tako nam se Krist očituje kao prava žrtva, ne samo time što nije spriječio (iako je kao Bog to mogao) muku i smrt, nego nam se pokazuje još i kao pravi i jedini žrtvovatelj, kao jedini prinositelj te iste žrtve svoga čovječjeg života. Krist je prinositelj, svećenik svoje žrtve i žrtva svoga svećeništva. Svećeništvo, naime, Isusa Krista je po Očevoj mudrosti i odredbi tako jedinstveno i tako dubinsko da je tražilo »adekvatni žrtveni dar« (victimam), a to je bio Kristov čovječji život!

5. Kristova žrtva počela u času utjelovljenja

Kristova je životna žrtva, što se tiče unutarnjeg elementa, započela s prvim časom njegova opstojanja kao čovjeka pod srcem njegove presvete Majke, s prvim časom njegova utjelovljenja. O tome nas jasno poučava Duh Sveti u poslanici Hebrejima (10, 5—10): »Zato (jer sve žrtve Staroga Z. same od sebe nisu bile Bogu ugodne ni sposobne otkupiti, posvetiti i vječno spasiti ljude), dolazeći na svijet, (Krist) veli... *Evo mene, dolazim... da vršim, Bože, tvoju volju... Snagom te volje* (volje Oca, koja odredi Isusovom žrtvom otkupiti, posvetiti i spasiti ljude, te snagom Kristove volje, koja u punoj predanosti ljubavi i polušnosti prema Ocu prihvaća taj njegov plan i odredbu) *mi smo posvećeni prinosem tijela Isusa Krista jedanput zauvijek.*«

Da bismo to shvatili, moramo se sjetiti da nas je Krist otkupio čitavim svojim životom. S obzirom na otkupljenje, čitav je Kristov život jedna moralna cjelina. Od prvog časa utjelovljenja do smrti na križu Isusov je život samo jedno »Otkupiteljsko djelo« koje je smrću na Križu samo dostiglo svoj vidljivi vrhunac i dovršenje.

Kristova je, naime, duša od prvog časa uživala izravno blaženo gledanje Boga (*visio beatifica*). Iako to nije dogma, jest sigurna teološka nauka (*sententia certa*). Od teologa spominjem samo svetog Tomu (S. th. III, q 9, a 2 i drugdje), a od Crkvenog učiteljstva samo encikliku Pija XII. *Mystici corporis*, od 29. VI. 1943. (D—S, 3812). Pio XII. tu vrlo lijepo i utješno naučava: »Po tom blaženom i očitom gledanju Boga, što ga je Božanski Otkupitelj imao od prvog časa u Bogorodičinom krilu, on trajno i vječito (*continenter perpetuoque*) ima u sebi prisutne sve članove otajstvenog Tijela i svojom ih spasonosnom ljubavlju prigrljuje (*complectitur*).«

Uz to blaženo gledanje Boga Krist je od prvog časa utjelovljenja bio od Boga obdaren nadnaravnim znanjem (*scientia infusa*; to naučava *sententia theol. communior*). Da se posluži tim znanjem, razum ne treba predhodno osjetnih predodžaba, što ih samo dovoljno razvijena osjetila pružaju.

Toga istog časa Krist je imao i puninu milosti, kreposti i ljubavi prema nebeskom Ocu i prema ljudima, kako je to, prema Božjoj mudrosti, odgovaralo Kristovu dostojanstvu (čovjeku osobno ujedinjenom s Bogom) i najvišoj ulozi Otkupitelja i Posvetitelja svih ljudi. Zato je Krist u prvom času utjelovljenja u potpunoj i savršenoj spoznaji Očeva plana »Otkupiteljskog djela« i sa svom puninom milosti i ljubavi prema Ocu i prema ljudima dragovoljno prihvatio tu potpunu žrtvu čitava svoga čovječjeg bitka, života i djelovanja, što se imalo završiti mukom i smrću na križu.

Zbog toga sveobuhvatnog prihvaćanja Očeva plana s puninom ljubavi i zbog toga što je Krist Bog, on nam je stekao zasluge beskrajne vrijednosti za sve milosti, koje mi ljudi trebamo za svoje posvećenje i vječni život. Budući da je Krist prihvatio Očev plan s puninom ljubavi, što je samo njemu svojestveno (S. theol. III q 7, a 10; vidi i ostale artikule), i jer je njegova duša već izravno gledala Boga (bio je i »*comprehensor*« *gloriae*) njegova milost, ljubav i zasluge nisu mogle više rasti (art. 12) pojedinačnim činima u njegovu životu, nego su svi ti čini bili odraz, učinak, posljedica onoga njegova sveobuhvatnog prihvaćanja u prvom času utjelovljenja. Slikovito rečeno, ali u najduljoj stvarnosti, ovo Kristovo sveobuhvatno prihvaćanje jest »duša« njegova Djela okupljenja. Od te »duše« sve je u Kristovu životu dobivalo svoju otkupiteljsku vrijednost. Ona je, naime, ostala neprekidno trajnom (*semper »in actu«*): ono blaženo izravno gledanje Boga (*visio beatifica*) nije dopuštalo nikakvih »rastresenosti« u Kristovu životu.

Na poteškoću iz Evanđelja sv. Luke (2, 52) sv. Toma odgovara: »Ako se napredak u mudrosti i milosti shvati kao njihov ontički rast (*secundum*

ipsos habitus), u tom smislu Krist nije u njima napredovao. Ako taj rast shvatimo u njihovim učincima, tj. da netko radi mudrija i kreposnija djela, u tom smislu Krist je napredovao u mudrosti i milosti kao i u dobi, jer je s godinama činio savršenija djela, da se pokaže pravim čovjekom, i u onome što se odnosi na Boga i u onome što se odnosi na ljude» (III, q 7, a 12, ad 3). Napominjem da sv. Toma ovdje govori samo o milosti i o onoj na nadnaravni način dobivenoj mudrosti ili znanju (scientia infusa) da nisu mogla ontički rasti. U ljudskoj spoznaji, koja se stiže utjecajem osjetila i djelovanjem djelatnog razuma (»scientia acquisita«), Krist je mogao napredovati. To ne spada na naš predmet. Koga pak to zanima, može naći stilski sažeti odgovor u istoj Sumi III, q 12.

6. Čitav Kristov život — prava žrtva?

Nije lako sa sigurnošću utvrditi da je čitav Kristov život bio žrtva u onom strogo teološkom smislu, jer nije lako u svakom Isusovu činu uočiti onaj vanjski elemenat žrtve. No, promatrajući Kristov život i djelovanje dubljom vjerom možemo barem dosta uvjerljivo naslutiti da se je i taj elemenat žrtve odvijao u čitavom njegovom životu, jer nam se sav Kristov život pokazuje kao »dar posvećen Bogu« — a to je vanjski elemenat žrtve, kao je već izloženo. Premda je Isus živio među ljudima: u obitelji, s učenicima, s mnoštvom naroda i bio im vrlo blizak i pun ljubavi i suosjećanja, ipak se pozornom oko vjernika pokazuje nekako kao »segregatus-odijeljen... i uzvišeniji od nebesa« (Heb 7, 26). Vrlo je za našu temu značajna činjenica: dječak Isus ostaje u jeruzalemskom hramu bez znanja svojih roditelja i njegov odgovor roditeljima: »Zašto ste me tražili? Zar niste znali da se moram baviti onim što se odnosi na mog Oca?« (Lk 2, 49; i takav je prijevod moguć prema *La Bible de Jérusalem*). Također su za ovaj problem značajne i Isusove riječi: »Moja je hrana vršiti volju onoga koji me je poslao i dovršiti njegovo djelo« (Iv 4,34). Jednom »izmakoše« Isusu i ove riječi: »Moram primiti krštenje. Kako sam tjeskoban, dok se to ne ispuni« (Lk 12, 50) a nije se radilo o nekom krštenju vodom. Radilo se o muci i smrti na križu, kako to potvrđuje Isusov odgovor Ivanu i Jakovu: »... Pit ćete kalež, koji ću ja piti; primit ćete krštenje, koje ću ja primiti. Ali nije u mojoj vlasti dati vam mjesto zdesna ili slijeva...« (Mk 10, 37—40). Silazeći, dakle, s pozornim okom vjere i s pijetetom u Kristov život, njegove riječi i djela s radošću možemo barem naslućivati da je čitav Isusov život bio prava žrtva u strogo teološkom smislu. No, i u (ne)mogućoj pretpostavci da se svi Isusovi čini ne bi mogli nazvati žrtvom u strogom smislu, najvažnije i najutješnije je znati da nas je Krist otkupio čitavim svojim životom te da je »duša« njegove žrtve, započeta u času utjelovljenja, neprekidno djelovala i učinila da je i svako pojedinačno njegovo djelo bilo i ostalo za nas sveto i otkupiteljsko.

7. Kristov svećenički Čin na Zadnjoj večeri - prava žrtva

U svjetlu vjere i ovoga što je izloženo, nema poteškoće prihvatiti da je Kristova muka i smrt na križu prava žrtva. Potrebno je pak obrazložiti, koliko je moguće, dogmu da je Kristov svećenički Čin pri kraju Zadnje vazmene večere žrtva, a time će biti olakšano obrazloženje i žrtve u sv. Misi.

Kristov svećenički Čin na kraju Zadnje večere također je prava žrtva. To je dogma. Kako to, u granicama mogućnosti i svjetla vjere, obrazložiti? O »duši« te žrtve nema ozbiljnih poteškoća. Ona je naime u Kristu neprekidno prisutna, a u tom njegovu svećeničkom Činu ona je dovoljno jasno očitovana iz čitava onog ambijenta i konteksta, osobito iz njegove »Velikosvećeničke molitve« (usp. Iv 17. poglavlje). Isus je očituje i u samim riječima ustanovljenja euharistijske žrtve i svećeništva na Zadnjoj večeri. O tome govore: Matej, 26, 26—28; Marko, 14, 22—24; Luka, 22, 17—19. Iz tih tekstova se očituje da je Krist uzdao hvalu Bogu, razlomio kruh i dao ga prisutnima govoreći: »Uzmite i jedite, ovo je tijelo moje, koje se za vas daje!« Isto tako Isus uze kalež vina te se zahvali Bogu i dade prisutnima govoreći: »Pijte iz njega svi, jer ovo je moja krv, krv Saveza koja se proljeva za sve za oprostjenje grijeha!« Slično nalazimo i kod sv. Pavla 1 Kor 11, 24—25. Isusovi izrazi »tijelo koje se za vas predaje«, a još jasnije i jače »krv koja se proljeva za sve, za oprostjenje grijeha«, govore o žrtvi njegova života za sve ljude kao otkupnini, kao žrtvi pomirnici. Držim da za našu temu nije važno da li je Isus, govoreći o predaji svoga tijela i proljevanju svoje krvi, upotrijebio futur ili prezent, iako bi prezent bio nekako izrazitiji za »sadašnjost« (u onom času) žrtve na Zadnjoj večeri, a futur bi očitije govorio da je žrtva »sakramentalno predočivanje« žrtve na križu.

O »duši« Kristove žrtve na Zadnjoj večeri nema, dakle, poteškoća. Ali kako objasniti onaj »vanjski elemenat« žrtve? Treba imati pred očima da je ta Kristova žrtva »sakramentalna«, to jest da se ne radi o fizičkom žrtvovanju tijela onog časa, da bi se ono pretvorilo u mrtvo, a krv fizički od njega odijelila stvarnim proljevanjem, već da se radi o tome da se nama ljudima to žrtvovanje očito predoči u nekim vidljivim znakovima.

To je Krist i učinio. U vidljivom znaku, Isusovom riječju, supstancijalno izmijenjenog kruha bilo je prisutnima predočeno samo Kristovo tijelo, a u vidljivom znaku, Isusovom riječju, supstancijalno izmijenjenog vina bila je prisutnima predočena samo Kristova krv, dakle kao rastavljena, izlijevena iz tijela, iako se činjenično čitavi Krist nalazio u svakom onom znaku. Ali prisutnost čitava Krista pod svakim onim znakom nije bila u snazi onih Kristovih sakramentalnih riječi već u snazi »unutarnjeg zakona« strukture Kristova bitka, u kojem su se onoga časa činjenično nalazile čitava njegova čovječja narav i Božanska Osoba Božjeg Sina. Naprotiv, da je netko od apostola misio dok je Krist kao čovjek bio mrtav, tada u snazi tog istog »unutarnjeg zakona« strukture Kristova bitka i u snazi Pretvorbe pod prilikama kruha bilo bi isključivo samo njegovo mrtvo

tijelo, a pod prilikama vina isključivo samo njegova krv, ali oboje s Kristovom božanskom osobom, koja nigda s njima nije prekinula osobno (hipostatsko) ujedinjenje kao ni sa svojom dušom (S. Th. III, q 76, a 2; q 50, a 2 i 3; q 52, a 3). Ovdje se doista nalazimo u dubini otajstva. Nije zadatak ovog članka da dubinski tumači to otajstvo već jedino da pokaže: u Kristovu svećeničkom Činu na Zadnjoj večeri iz svega nam je jasno da je prisutna »duša« Kristove žrtve (unutarnji elemenat) i da je »žrtveni dar« (victima) očito izražen u vidljivim sakramentalnim znakovima (vanjski elemenat). U njima je, naime, napose predočeno ili označeno tijelo Kristovo kao predano za ljude i napose predočena ili označena Kristova krv kao prolijevana za ljude kao otkupnina za njihove grijeha, ali se pod svakim tim znakom stvarno nalazio čitav Krist. Ti sakramentalni znakovi su i u sebi u isto vrijeme vanjski elemenat neke žrtve. Vanjski, naime, elemenat žrtve — rekosmo — jest svaki vidljivi dar Bogu na čast prinesen i istrošen ili nekako izmijenjen, barem time što se blagosivlje ili posvećuje: »kada se u stvarima Bogu prinesenim nešto događa... kad se kruh blagoslovi, razlomi i blaguje... kad čovjek od tog dobra čini nešto sveto« (sv. Toma, gore citiran). Kruh i vino Krist je ne samo nekako izmijenio, blagoslovio i posvetio, nego i supstancijalno izmijenio i učinio ih »najsvetijima« pretvorivši ih u svoje tijelo i krv, a k tome ih je još razlomio i dao apostolima da od toga blaguju i piju. Tako se iste prilike kruha i vina, koje su bile još ostale poslije supstancijalne izmjene kruha i vina, konačno istrošiše. Tako promatrana Kristova žrtva na Zadnjoj večeri nije nešto stvarno različito od Misne žrtve. Krist je, naime, po onoj supstancijalnoj izmjeni kruha i vina ostvario sakramentalnu žrtvu svoga čovječjeg bitka. Htio sam samo istaknuti kako se u Misi ostvaruje žrtva na svestrani i najsavrešnji način.

Očito je, dakle, da u Kristovom svećeničkom Činu na Zadnjoj večeri imamo oba elementa žrtve: *unutarnji elemenat*, koji je kao »duša« žrtve, i *vanjski elemenat*, tijelo i krv Kristovu (victima) u vidljivim sakramentalnim znakovima. Stoga, s gledišta pojma i naravi žrtve, ispravno i logički zaključujemo: to je u strogo teološkom smislu prava žrtva.

No, da je to u dubinskoj stvarnosti prava »vidljiva žrtva u kojoj je Krist pod prilikama kruha i vina prinio (obtulit) svoje tijelo i svoju krv Bogu Ocu i u njoj predočio (representare) svoju krvnu žrtvu, koja se je jedanput na križu imala izvršiti« (Trid. sabor, D—S, 1740), uvijek ostaje »mysterium fidei — tajna vjere«!

8. Sveta Misa u odnosu sa Žrtvom na Zadnjoj večeri

Imajući pred očima ovo što je rečeno o žrtvi na Zadnjoj večeri, pogledajmo što je to žrtva sv. Mise u usporedbi ili odnosu s tom žrtvom.

Različite su: Na Zadnjoj večeri je bila predočena »buduća« fizička žrtva Isusova bitka.

U sv. Misi predočuje se »već izvršena« fizička žrtva Isusova bitka.

Na Zadnjoj večeri prinositelj žrtve bio je *samo* Isus Krist.

U žrtvi svete Mise prinositelj žrtve: glavni je isti Isus Krist, ali je tu *također* i svećenik kao drugotni prinositelj, jer je prinosi u snazi primljenoj od Krista, djeluje zahvaćen Kristovom osobom: *agit in personam Christi*. Svećenik *vere conficit sacramentum Missae* izgovarajući po Kristovoj naredbi i snazi iste riječi koje je izrekao Krist na Zadnjoj večeri.

Iste su: Obje su sakramentalne, to jest pod znakovima (prilikama) supstancijalno izmijenjenog kruha i vina. Isti je, dakle, vidljivi elemenat žrtve.

Isti je »žrtveni dar« (victima) — Kristov čovječji bitak.

Isti je »glavni žrtvovatelj« — Krist.

Ista je »duša« žrtve (unutarnji elemenat žrtve), kako je to već obrazloženo u članku.

Primjena je istih plodova, učinaka zasluženih žrtvom Kristova bitka, koja je fizički završena na križu.

Istim se riječima Pretvorbe kruha i vina obavljaju vanjski elemenat i žrtve sv. Mise i one na Zadnjoj večeri.

Dakle: Ako izuzmemo da je Krist na Zadnjoj večeri ustanovio i sveti red svećeništva — učinivši prisutne apostole svećenicima i naredivši njima i njihovim nasljednicima da u svećeničkoj moći nastave prinositi tu sakramentalnu žrtvu njegova čovječjega bitka sve do svršetka svijeta — tada možemo reći da je žrtva na Zadnjoj večeri i žrtva svake Mise ista i u biti i u načinu prinošenja. Ista u biti, kako je razloženo prije ovog perioda. Ista u načinu prinošenja: obje su sakramentalne. Činjenica da je na Zadnjoj večeri jedino Krist prinio žrtvu a u Misi prinosi i svećenik (*conficit sacramentum Missae*), jer djeluje kao razumsko oruđe ili sudjelatelj (cooperator) Kristov najintimnije ujedinjen s njim po neizbrisivom svećeničkom biljevu po kojemu participira na Kristovu svećeništvu, ništa ne mijenja u biti žrtve. Isti je, naime, Krist u obama prinošenjima žrtve jednako prisutan i jednako djeluje u ostvarivanju jedne i druge žrtve. Jednaka je, a to znači beskrajna, vrijednost obaju prinošenja žrtve — jer uvijek je prisutna ista »duša« svih Kristovih prinošenja žrtve njegova ljudskog bitka, tj. Kristova volja koja se bezuvjetno predaje Ocu u naj-savršenijoj poslušnosti i ljubavi. Ta »duša« daje beskrajnu moralnu vrijednost svakoj Kristovoj žrtvi, jer je Kristovo čovječstvo osobno ujedinjeno s Božjim Sinom.

Ta »duša« (bezuovjetna predanost Ocu) uvijek je izričita i činjenična (»in actu«). Da li se ta »duša« žrtve nekako više aktivizira ili aktualizira pri svakoj Pretvorbi u Misi? Držim da je to pitanje nerješivo a i suvišno. Glavno je da je ta »duša« činjenično, intimno i djelatno prisutna pri svakoj Pretvorbi, pri svakom vidljivom ostvarivanju sakramentalnih znakova Misne žrtve.

Krist, naime, na Zadnjoj večeri nije samo ustanovio Misnu žrtvu i svećeništvo te prepustio svećenicima da je oni unaprijed obavljaju »kako

lje znaju« . . . On je za tu žrtvu zauvijek ostao najdublje — recimo tako zainteresiran, jer je žrtva najuzvišeniji Čin njegova svećeništva. Krist i kao Bog i kao Čovjek, čija je duša od prvoga časa utjelovljenja uživala rajsko gledanje Boga (visio beatifica), predvidio sve i svaku buduću Misnu žrtvu. Već onda je htio i odredio da sve i svaka Misna žrtva bude prinesena na čast Bogu i njemu. Ta Kristova volja ostaje zauvijek. Budući da je Krist u svakoj Misi prisutan i aktivan kao Bog i kao Čovjek nitavim svojim bitkom, logično je zaključiti da On izričitom voljom, uvijek protkanom najsavršenijom ljubavlju i predanošću Ocu, usmjeruje Misnu žrtvu na čast Bogu.

9. Nužna je pretvorba obiju tvari

Sigurna je teološka nauka, potvrđena praksom Crkve, da je za izvršenje Misne žrtve nužna Pretvorba obiju tvari. To je, naime, Krist učinio na Zadnjoj večeri i to naredio: »Ovo (što ja učinih sada) činite . . .« Time on sigurno nije naredio Pretvorbu obiju tvari kao nešto »nuzgredno« (accessorium), već kao bitno. Premda je Krist prisutan pod prilikama kruha odmah poslije Pretvorbe samog kruha, ipak sakramentalnim znakom samo jedne tvari nije očito predočena negdašnja fizička rastava tijela i krvi. Zbog toga Pretvorbom samo jedne stvari nije sakramentalno predočena ni Kristova fizička muka i smrt na križu, čime je vrhunski dovršena žrtva čitava njegova čovječjeg bitka i svega djelovanja. Zato se Pretvorbom jedne tvari ne ostvaruje Misna žrtva, niti se izvršuje ono što je Krist učinio i naredio da se čini.

10. Što ostvaruje Misu?

Što dakle, *vidljivo* ostvaruje Misu? Žrtveni čin (actio sacrificalis) vidljivog čovjeka svećenika, koji u tom činu, zahvaćen Kristom, djeluje (»agit in persona Christi«) i po kojem Krist djeluje pretvarajući kruh u svoje tijelo a vino u svoju krv. To je zajednička akcija i vidljivog svećenika i Krista: svećenika, kao drugotnog i podređenog uzroka (causa instrumentalis), a Krista kao prvotnog i glavnog uzroka. Kad je pod tim sakramentalnim znakovima (prilikama kruha i vina) ostvaren »vanjski element« žrtve, koji se *sada i ovdje* pred nama ostvaruje, vidljivo predočuje i sadržava nekoć na križu u fizički žrtvovano tijelo i krv Kristovu, tada tom vanjskom elementu žrtve Krist samo »uprisustvuje«, čini prisutnom, »dušu« svoje žrtve. To znači onu istu volju, protkanu neizrecivom ljubavlju i potpunom predanošću Ocu za otkup ljudi, kojom nekoć u životu prinese čitava sebe te na krvni način dovrši žrtvu svega svog čovječtva, sada u sv. Misi nekako ponavlja (jer ta volja uvijek ostaje »in actu«) prinoseći Ocu onu istu žrtvu nekoć i fizički na križu dovršenu. U tome i jest beskrajna vrijednost žrtve sv. Mise, jer je bitno i dubinski ista s Kristovom nekoć

potpuno izvršenom žrtvom čitava njegova bitka i života. Zbog vidljive prisutnosti žrtvenih sakramentalnih znakova (vanjski elemenat žrtve) i nadasve zbog prisutnosti »duše« Kristove žrtve *pred nama* je prisutna čitava i prava Kristova žrtva, Krist koji i sada *pred nama* prinosi žrtvu svoga čovječjega bitka za nas!

11. Sažetak članka

Nadam se da je iz ovoga razlaganja olakšano shvatiti: 1. *čime se ostvaruje sv. Misa?* — »Žrtvenim činima« (Pretvorbom obiju tvari) vidljivih svećenika, po kojima Krist nevidljivo djeluje, te »dušom« Kristove žrtve svoga čovječjeg bitka, koju samo on tog istog časa čini prisutnom zajedno s onim sakramentalnim znakovima. 2. *Koliko se ostvaruje svetih Misa?* — Koliko je ostvareno »žrtvenih čina« (Pretvorba) vidljivih svećenika, toliko je ostvareno i sv. Misa. Da li te žrtvene čine obavlja više svećenika u isto vrijeme, na istom mjestu i nad istim kruhom i vinom (koncelebracija!) ili ih obavljaju u različito vrijeme, na različitom mjestu i nad različitim kruhom i vinom, ništa ne mijenja na stvarnosti Misâ. Koliko god se na svijetu ostvari tih »žrtvenih čina« od osobno različitih svećenika u isto ili različito vrijeme... i koliko god svećenik zasebno ostvari »žrtvenih čina«, toliko je brojčano ostvareno sv. Misa. I u koncelebraciji je svaki svećenik potpuni (totalis) instrumentalni uzrok Pretvorbe, jer svaki izgovara čitavu formu Pretvorbe i svaki ima, neovisno o drugima, potpunu moć izvršiti Pretvorbu i Misnu žrtvu, a uz taj »žrtveni čin« svakog svećenika Krist uprisutnjuje »dušu« žrtve svoga bitka. Kako? To je isti misterij kao i kod svake »pojedinačne« Mise! 3. *Što znači: Misom se ponazočuje, pred nama biva prisutna, Kristova žrtva i ona na Zadnjoj večeri i ona na križu?* — To znači da su *sada i ovdje* prisutni *pred nama* isti sakramentalni znakovi kao i na Zadnjoj večeri (a oni sadržavaju isti »žrtveni dar« — victimam — Kristov bitak); prisutna je *pred nama* ista »duša« (volja i ljubav) Kristove žrtve. Ta »duša« je počela u času utjelovljenja i traje neprekidno, a nekako se, na nama neshvatljiv način, posebno odražuje ili izražuje (ja ne nalazim adekvatnog izraza) na Zadnjoj večeri, u mucu i smrti na križu i u sv. Misi.

Ne mislim da je ovim izlaganjem postalo sve jasno. Poslije izvršenog »Žrtvenog čina« u sv. Misi Crkva propisuje vrlo značajan poklik vjere i udivljenja: *Mysterium fidei* — Tajna vjere! (Prije liturgijske reforme taj je poklik bio umetnut u riječi same pretvorbe vina!). Mijenjanjem ili pridodavanjem bilo koje riječi ovom pokliku, umanjila bi se njegova snaga udivljenja.

12. Nekoliko misli o što uspješnijem sudjelovanju u sv. Misi

Kristova je nakana i volja da svi oni za koje je nekoć prinio krvnu žrtvu svoga čovječjeg bitka, a sada je u Misi na nekrvni način ponavlja, također i blaguju od te Misne žrtve, jer je k tome ona prirodno usmjerena.

Od tog blagovanja, reče Krist, ovisi njihov milosni i konačni vječni život (Iv gl. 6). Stoga je potrebno i plodonosno da i u nama svećenicima i u vjernicima uvijek kod Euharistijskog slavlja bude što življa vjera i svijest: Sveta Misa je prava Kristova Otkupiteljska žrtva od koje moramo što češće i što bolje pripravljeni blagovati.

Pavao VI. je to i naglasio biskupima južne i zapadne Francuske u svom govoru 18. travnja 1977: »Poznata su nam, i divimo im se, liturgijska slavlja koja u crkvama vaših gradova i sela svjedoče pravi liturgijski duh i uzornu vjernost normama Drugog vatikanskog sabora. To je vaša i naša radost! Moramo također sokoliti vašu budnost i vašu odlučnost. Liturgija mora ostati teocentrična (na Boga usredotočena). To je duh obnove koju je Sabor proveo. Dopustite da se časkom zaustavimo na Euharistijskom slavlju. Ono se daleko izdiže iznad bratskog susreta i zajedništva života. Sveti Pavao se nije ustručavao na to podsjetiti Korinćane (1 Kor 11, 22). Bitno je za Euharistiju da je ona *ponavljanje* (réitération) *Kristove otkupiteljske žrtve* (podc. prevod.). Ona je stvarnost, koja nije vlasništvo ni kojeg službenika ni kojeg laika. Ona je sveto otajstvo koje zahtijeva ozračje ozbiljnosti i dostojanstva te ne podnosi ni osrednjosti ni zapuštenosti (laisser-aller) mjesta, liturgijskog odijela, bogoslužnih predmeta. Jednostavnost — dà. Nehaj — nigda« (La Documentation catholique, 1. V. 1977.).

Sudjelovati, dakle, u sv. Misi znači sudjelovati u *ponovljenoj Kristovoj otkupiteljskoj žrtvi*. To treba vjernicima iznad svega naglašavati i tumačiti. Čitavo odvijanje liturgijskog slavlja trebalo bi biti tako da prisutni u toj žrtvi aktivno sudjeluju umom prosvijetljen vjerom, srcem raspaljeno božanskom ljubavlju i — koliko je moguće — raspjevanih usana. Ali, najaktivnije sudjelovanje u Euharistijskom slavlju jest blagovanje otkupiteljske žrtve, čime se sv. Misa kao prirodno dovršava (consummatur). Da to sudjelovanje u žrtvi sv. Mise i njezino blagovanje postne životno i plodno, potrebna je osobna molitva. To je Pavao VI. više puta jasno istaknuo. To je uostalom stara i uvijek suvremena nauka duhovnosti, potvrđena praksom dobrih vjernika, nadasve svetaca. I danas je potrebna ona »daljnja« priprava, ako će se plodno sudjelovati u Euharistijskoj žrtvi. Jedan vrlo koristan oblik te daljnje priprave jest duh žrtve s posebnom mišlju na Euharistiju. Taj duh znači: u potpunom predanju Bogu i Kristu prihvaćati napore svakodnevnih dužnosti i djelovanja te odricanja koja zahtijeva autentični kršćanski život. Pri svemu tome nastojati, koliko je moguće, imati u vidu slijedeća Euharistijska slavlja. Posebno za vrijeme Pretvorbe (tada se ostvaruje Misna žrtva!) i u Pričesnom blagovanju prinijeti Kristu te svoje žrtve s ljubavlju i predanošću, da ih on posveti i umnoži im vrijednost te da dobijemo obilnu snagu u daljnjem životu. Uostalom, dubinski gledajući, blagovanje žrtvovanog Krista ne može biti nego »žrtvujuća Pričest«, pa i onda kad se ona prima izvan sv. Mise. Na taj način će naš život postati prisno vezan sa sv. Misom, a Misa s našim životom. Postat će nam, kao što je i Crkvi, »vrhunac ka kojemu teži djelatnost (naša) Crkve, i ujedno izvor iz kojega proističe sva (naša) njezina snaga« (SC, br. 10).

Jedna mnogovrsno patnička duša (za koju držim da je već u raju) dok sam joj pružao riječi utjehe, odjednom mi upadne s duboko uvjerljivim riječima: »Velečasni, ja sam beskrajno sretna: ja čitav dan slavim Misu!« Ona je zaista, kad god je mogla doći u crkvu, uvijek živom vjerom sudjelvala u sv. Misi blagujući »žrtvujuću Pričest«.

Završavam ovaj članak iznoseći iz davne prošlosti primjer jedne kršćanske žene i majke. Oko godine 1350. živio je u Konstanci svećenik dominikanac, blaženi Henrik Suzo. Otac mu je bio teške naravi, ali mu je majka bila osjećajna i pobožna. Bila je svakog dana kod svete Mise. I mali je Henrik smio svagdano ići s njom k sv. Misi. Dijete opazi kako majka plače kod sv. Mise, posebno kod sv. Pričesti. Henrik, da bi razumio tajnu tih majčinih suza, upita je jednog dana: »Majko, pa zašto ti plačeš kod sv. Mise?« Tada žena odgovori priprosto, ali i duboko, kao najučeniji teolog: »Dijete, reče ona, Misa je Veliki Petak! U duhu gledam Spasitelja kako na križu sve predaje Ocu i to predanje uvijek ponovno obnavlja u sv. Misi.«

»Svoju svetu službu (svećenici) najviše vrše u euharistijskom bogoslužju ili sinaksi, gdje radeći kao predstavnici Krista i proglašujući njegov misterij, sjedinjuju molitve vjernika sa žrtvom njihove Glave, i u žrtvi mise prikazuju i namjenjuju sve do Gospodinova dolaska (usp. 1 Kor 11. 26) jedinu žrtvu Novoga Zavjeta, to jest žrtvu Krista koji se Ocu jedarput prikazao kao neporočna žrtva (usp. Heb 9, 11—28).«
